

**Стратегічне бачення діяльності на посаді
Голови Національного НАЗК з питань запобігання корупції
Гацелюка Віталія Олександровича**

1. Поясніть Ваше бачення ролі та місця НАЗК у антикорупційній інфраструктурі України, а також взаємозв'язки між НАЗК та основними стейкхолдерами.

В антикорупційній інфраструктурі (AI), тобто системі норм, інституцій та практики застосування законодавства, що спрямована на мінімізацію корупційних ризиків, запобігання корупційним практикам та реагування на корупційні правопорушення, НАЗК має відповідати за превенцію.

Логіка побудови AI полягає у поділі відповідальності (повноважень) між спеціалізованими антикорупційними установами, хоча такий поділ не є (і не може бути) жорстким. НАЗК в цьому відводиться роль policy setting (формування політики) та policy advice (дорадча функція), а основним інструментом є Антикорупційна стратегія (далі - Стратегія), що реалізується шляхом виконання державної антикорупційної програми (ДАП). ДАП розробляється НАЗК та затверджується Урядом, містить вимірювані індикатори виконання заходів; строки, виконавців, джерела фінансових ресурсів.

Цей механізм вказує на систему балансів, в якій функціонує НАЗК – хоча і Стратегія і ДАП розробляються і пропонуються НАЗК, їх схвалення віднесено до компетенції, відповідно, законодавця і Уряду. Це має важливе практичне значення – ані Стратегія, ані ДАП не можуть бути «річчю в собі», вони мають бути ефективними і дієвими інструментами державної політики, зокрема політики реформ. З іншого боку це забезпечує підзвітність і відповідальність НАЗК перед Парламентом та Урядом.

На рівні реалізації політики превенції НАЗК наділений інструментарієм, зокрема стосовно:

- обмеження щодо: використання службових повноважень, одержання подарунків; сумісництва; спільної роботи близьких осіб
- запобігання: одержанню неправомірної вигоди, конфлікту інтересів;
- фінансовий контроль: декларації, моніторинг способу життя, повідомлення про відкриття валютного рахунку, а також про суттєві зміни у майновому стані;
- контроль за фінансуванням політичних партій;
- захист викривачів;
- спеціальна перевірка кандидатів на публічну службу;
- реєстр корупціонерів;
- система загальних засад запобігання корупції у діяльності приватних підприємств;
- конфіскація «корупційних» активів.

Це необхідно для формування циклу запобігання корупції як сукупності інституційних передумов та практик усунення корупційних ризиків та реагування на факти корупційних правопорушень. Важливою є динаміка від окреслення цілей на початку чергового етапу (в межах розробки Стратегії) до моніторингу стану виконання ДАП, що повинно лягати в основу розробки цілей наступного етапу.

2. Поясніть як ви розумієте правовий статус НАЗК та як різні повноваження НАЗК спільно формують комплексну та інтегральну систему запобігання корупції?

НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Комплексність та інтегральність системи запобігання корупції означає, що її елементи охоплюють основні інструменти усунення корупційних ризиків та протидії корупційним правопорушенням, а також перебувають у взаємодії між собою. Це, зокрема:

аналіз стану запобігання та протидії корупції;

розроблення проектів Антикорупційної стратегії та ДАП; нормативно-правових актів;

моніторинг виконання актів законодавства;

координація виявлення публічними установами корупційних ризиків;

контроль декларацій, моніторинг способу життя, фінансування партій;

ведення низки реєстрів;

координація діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

захист викривачів.

Повноваження НАЗК є пов'язаними між собою та дозволяють реалізувати окреслений вище цикл протидії корупції. По суті, на рівні політики (policy setting та policy advice) НАЗК відповідає за розробку і конкретизацію «політичного проекту» (project development) у формі Стратегії та визначення проектної діяльності у формі ДАП, а на рівні реалізації політики НАЗК через встановлення етичних стандартів, фінансовий контроль та моніторинг виконання законодавства, адміністрування реєстрів та забезпечення функціонування системи повідомлень викривачів – реалізує заходи для досягнення цілей і результатів такого проекту.

Тому Голова НАЗК і його персонал повинні мати навички проектного мислення (project thinking). Власне, воно і закладене законом про запобігання корупції» і становить фундамент комплексної та інтегральної системи запобігання корупції.

3. У 2023 році був опублікований звіт про незалежний аудит діяльності НАЗК за 2020 та 2021 роки. Які, на вашу думку, три найважливіші виклики, виявлені за підсумками аудиту у сфері управління та організаційної спроможності НАЗК? Як Ви їх вирішите, якщо будете призначені головою НАЗК?

1. Недоліки системи автоматизованого розподілу перевірок між уповноваженими особами НАЗК.

Автоматичний розподіл справ є основою запобігання корупції в судах і використання цього підходу у НАЗК варто усіяко вітати. Разом з тим, Звіт містить низку критичних зауважень. Так, Порядок авторозподілу не охоплював усі перевірки, як того вимагає закон. Звіт окреслив закладені у Порядку ризики, які можуть призвести до неправомірного втручання у випадковий розподіл.

Мною пропонується здійснити функціональний аудит системи та практики використання автоматизованого розподілу, вжити заходів, щоби ця система не дозволяла виключень, була програмно та апаратно стійкою. Не виключаю, що для оновлення системи буде потреба у залученні МТД, але важливість принципу випадкового обрання уповноваженої особи для розгляду матеріалів виправдовує витрати на це часових та матеріальних ресурсів.

2. Недоліки нормативно-правових актів (далі - НПА) НАЗК.

З цим були пов'язані також критичні зауваження Звіту безпосередньо до Голови НАЗК. Зауваження стосувалися якості НПА та заміни їх методичними рекомендаціями, реєстрація яких не є обов'язковою і це дозволяло уникнути публічних консультацій.

Так, зі змісту Порядку здійснення перевірок на добросовісність та моніторингу способу життя працівників НАЗК не зрозуміло, яким є процес прийняття рішень при проведенні перевірок, з чого складається перевірка та які її наслідки.

Отже, варто здійснити аудит локальних НПА, уникати надання рекомендацій замість ухвалення НПА, запобігати існуванню пробілів та навпаки колізії чи конкуренції правових норм, провести консультації з громадськістю, забезпечити реєстрацію НПА, підвищити рівень нормотворчої культури, в тому числі через забезпечення правової визначеності як елементу верховенства права відповідно до кращих Європейських практик¹ та з урахуванням нещодавно прийнятого Закону про правотворчу діяльність.

3. Недоліки процедур конкурсного відбору персоналу НАЗК.

Як драйвер руху до формування добросовісного та професійного корпусу публічних службовців, НАЗК повинно діяти відповідно до найвищих стандартів у власному менеджменті людських ресурсів.

За Звітом, Положення про відкритий конкурсний відбір викликало зауваження стосовно порядку проведення спеціальних конкурсів, формування складу комісії, проходження співбесіди на добросовісність та психологічних тестів. Відкриті конкурси на посади керівників окремих структурних підрозділів НАЗК переважно не проводилися.

Мною пропонується:

в оголошеннях на посади державних службовців всіх категорій зазначати вимоги щодо добросовісності кандидатів або їхнього попереднього досвіду;

чітко визначити кількість членів конкурсної комісії; кількість утворених конкурсних комісій; принципи, підходи та порядок розподілу обов'язків між різними комісіями; необхідність оцінювати кандидатів на відповідність критеріям добросовісності та професійної етики; всі рішення приймаються більш ніж половиною затвердженого складу;

надати комісії право відмовити в рекомендації на призначення через невідповідність критеріям добросовісності та професійної етики, а також обрати лише одного кандидата;

забезпечити участь кадрової служби, підрозділу внутрішнього контролю у всіх конкурсних комісіях;

публікувати повну інформацію щодо конкурсів.

долучати Громадську раду до комунікації щодо конкурсних процедур.

4. Якими є три найважливіші досягнення НАЗК за останні 4 роки на Вашу думку? Будь ласка, поясніть свій вибір.

1. Затвердження Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми. Ці документи окреслюють поточний стан запобігання корупції, основні виклики та конкретні заходи (із вимірюваними індикаторами, відповідальними органами та джерелами фінансування) щодо їх подолання. Це надійні політичні та, що важливо, правові та адміністративні інструменти реалізації антикорупційної політики.

2. Успіхи НАЗК у діджиталізації різних процедур та інструментів запобігання корупції.

В першу чергу, досягненням є успішне функціонування низки реєстрів, Інформаційної системи моніторингу ДАП, порталу «Війна і санкції», автоматизація внутрішніх процесів у НАЗК. ІТ-продукти НАЗК об'єднані в одну екосистему, вона зручна та ілюстративна. Це сприяє комунікаціям, вони здебільшого відбуваються онлайн та використовують дані з відкритої частини

реєстрів. Адміністрування соціальних мереж а також розробка навчальних модулів для широкої аудиторії (study.nazk.gov.ua.) є сильною стороною діяльності органу та має бути розвинуто.

3. Реагування НАЗК на збройну агресію та адаптація процесів формування та реалізації антикорупційної політики: проактивна підготовка до вторгнення, закриття доступу до реєстрів, організація резервного офісу, інформування персоналу, швидка адаптація. Вже 17 березня НАЗК за запитом МЗС ідентифікувало всіх російських олігархів, посібників російського злочинного режиму та направило відомості про них безпосередньо санкційним органам країн-союзників. НАЗК стало учасником Міжнародної санкційної групи. Портал «Війна і санкції» є найбільшою базою даних у світі про санкції проти російського режиму.

Прийнято законопроект про конфіскацію майна підсанкційних осіб, конфісковано десятки мільярдів гривень. Наприкінці 2023 року забезпечено відновлення роботи відкритої частини Реєстру декларацій та обов'язкового фінансового звітування політичних партій.